

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

О.І. Шкуратов, к.е.н., с.н.с.

Інститут агроєкології і природокористування НААН

Інституціональні зміни в економічній та соціальній сферах – невід’ємна складова всієї історії людства. Інституції регулюють суспільні відносини, за допомогою яких забезпечується структура, що сприяє створенню порядку та зменшенню невизначеності у процесі обміну. Вони відображають взаємозв’язок між державним ладом та економікою, а також наслідки цього зв’язку для економічного зростання [3, с. 114].

Об’єктивно, що формування системи інституціонального забезпечення сталого розвитку аграрного сектора економіки в Україні не може відбуватися відособлено від глобальних екологічних проблем, необхідність вирішення яких і мотивує світову спільноту до укладення численних природоохоронних конвенцій [2, с. 38]. Як відомо, будь-яка виробничо-господарська структура функціонує у певному інституціональному середовищі, безпосередньо взаємодіючи з ним та впливаючи на нього. Тому, при дослідженні інституційного середовища, що сформувалося в аграрному секторі економіки країни у ході трансформаційних процесів в економіці та інших сферах життєдіяльності людини, проявляється вплив формальних і неформальних інституцій на ефективність функціонування господарюючих суб’єктів, зокрема тих, які здійснюють виробництво органічної сільськогосподарської продукції, що забезпечує збалансований стан екосистеми та є запорукою сталого розвитку

економічної і соціальної сфери суспільства.

На нашу думку, збереження природних ресурсів у процесі господарювання слід розглядати в комплексі з необхідністю підвищення технічного рівня та впровадження ресурсозберігаючих, екологічно безпечних технологій, чому сприятиме впровадження інституту економіко-правової відповідальності щодо забезпечення відтворення родючості земель сільськогосподарського призначення їх власниками і користувачами, організаційно-економічний механізм органічного сільськогосподарського виробництва, оптимізації фітосанітарного стану земель та вдосконалення агротехнологій. Саме з цих причин подальша економічна діяльність у сфері органічного господарювання можлива лише у відповідних інституціональних межах.

Таким чином, перспектива розвитку сфери органічного виду господарювання полягає в імплементації принципів охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів у процесі сільськогосподарського виробництва. Її можна реалізувати за умови визначення переліку інститутів органічного господарювання, що забезпечують інтеграцію сільськогосподарського виробництва та природно-ресурсної сфери, до якої можна віднести інститути такого спрямування: екологічного, економічного, соціального, базового (табл.).

Таблиця 1

Інститути органічного господарювання, які забезпечують інтеграцію сільськогосподарського виробництва та природно-ресурсної сфери

Вид інституцій	Інститути органічного господарювання
Формальні	органічної стандартизації та сертифікації
	ліцензування
	екологічного аудиту та моніторингу
	субсидування та штрафних санкцій
	кредитування та оподаткування
	страхування та компенсацій
Неформальні	правової відповідальності та влади
	громадського контролю
	освіти і виховання
	екологічної самосвідомості
	професійної самосвідомості
	етики та моралі
культурних цінностей	

Джерело: адаптовано автором за [1; 4].

Системоутворюючими елементами перелічених інститутів є цінності, які мають поділятися учасниками інституціональних відносин у сфері органічного виробництва [1, с. 212]. Дотримання норм усіма учасниками інституту є визнанням його легітимності, корисності, раціональності. Лише за цієї обставини можна забезпечити відповідальність, функціональність та стійкість дії окремо взятих інститутів.

Особливої уваги заслуговує інститут влади, який відноситься до офіційних, оскільки поступово від безпосереднього володіння і розпорядження природними ресурсами інститут влади має зосередитися на створенні умов для організації комплексного, ефективного їх використання у виробничому секторі та гарантованому забезпеченні населення безпечною і якісною продукцією сільськогосподарського виробництва. На сьогодні інститут влади у сфері аграрного природокористування репрезентований низкою інституцій виконавчої влади з ієрархічною структурою та напрямками діяльності, органами місцевого самоврядування, яким інститут делегує повноваження щодо здійснення контролю за використанням та охороною природних ресурсів [4, с. 95].

Слід відмітити, що загальне призначення вказаних інститутів органічного виробництва полягає в наступному:

- регламентуванні механізмів регулювання природокористування та охорони довкілля;
- стимулюванні господарської діяльності та відповідальності;
- формуванні збалансованого інституціонального середовища органічного виробництва;
- реновації неформальних соціальних інститутів: екологічного виховання, інформаційної пропаганди цілей збалансованого еколого-економічного розвитку та формування на їх основі екологічно освіченого й поінформованого суспільства з екологічно культурною спадщиною.

Усі вище зазначені інститути покликані сприяти підвищенню якості природокористування та безпеки харчування населення, забезпечуючи при цьому реалізацію принципу раціонального природокористування у сфері сільськогосподарського виробництва. Відповідно, інституціональне середовище розвитку органічного сільськогосподарського виробництва, під яким розуміємо упорядковану сукупність формальних та неформальних інституцій, що визначають і регулюють соціально-культурні, фінансово-економічні, нормативно-правові й політичні параметри розвитку органічного

сільськогосподарського виробництва, утворює механізм, який відображає систему суспільно-виробничих, фінансово-економічних та регуляторних взаємозв'язків.

Таким чином, можна стверджувати, що інституціональне забезпечення розвитку виробництва органічної сільськогосподарської продукції є фундаментальною базою аграрного природокористування, що впливає на тісноту взаємозв'язку суб'єктів господарювання з природним середовищем та детермінує характер інституціональних змін у сфері використання природних ресурсів. Інституціональні зміни є рушійними трансформаційно-модифікаційними процесами забезпечення якісних перетворень атрибутів сталого природокористування, моделювання вектору розвитку та рівня інтенсивності використання природних ресурсів. Тому, в контексті аграрного напряму економічної діяльності, при вдосконаленні інституціонального середовища органічного сільськогосподарського виробництва слід опиратися на: соціально-економічні та екологічні інтереси суб'єктів господарювання, рівень розвитку ринкової кон'юнктури у галузі; рівень розвитку ринкової інфраструктури; правову підтримку та захищеність суб'єктів органічного виду господарювання; забезпеченість галузі фінансовими ресурсами; попит населення на продукти харчування, промисловості – на органічну сільськогосподарську сировину; характер використання та можливості відтворення природно-ресурсного потенціалу галузі; дієвість функціонування системи моніторингу стану навколишнього природного середовища; рівень впровадження суб'єктами господарювання ресурсозберігаючих, екологічно безпечних технологій у сільськогосподарському виробництві.

Література

1. Заремба В.М. Інституціональні перетворення у контексті екологічно сталого розвитку аграрного природокористування / В.М. Заремба // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: Зб. наук. пр. – Рівне: НУВГП, 2007. – Вип. XIII; № 2. – С. 206-213.
2. Кульчицький Я.В. Глобалізаційний контекст дослідження сучасних економічних систем / Я.В. Кульчицький // Вісник Львівського університету. – Сер.: Економічна. – Львів : Видво ЛНУ ім. Івана Франка. – 2007. – Вип. 37 (1). – С. 37-41.
3. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт. – М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 180 с.

4. Чудовська В.А. Гармонізація формальних та неформальних інститутів органічного виробництва / В.А. Чудовська // Збалансоване природокористування. – 2012. – № 2. – С. 93-98.